

Qirqinchi Oyatning Yashirin Tarixi — Yigirma To‘qqizinchi Raqam

Hizqiyol O‘ninchi Bob

Jeff Pippenger

2026-08-31

Hizqiyol kitobida hayratlanarli va muhim bo‘lgan ko‘plab bashoratli yo‘nalishlar hamda haqiqatlar mavjud. Ma’bad ichidagi payg‘ambarlar haqidagi Muqaddas Kitob tasvirlari orasida, g‘ildiraklar ichidagi g‘ildiraklarni hammadan ko‘ra aynan Hizqiyol aniqlab ko‘rsatadi. O‘sha g‘ildiraklar, Oqsoch opa-singilning so‘zlariga ko‘ra, keyingi yomg‘ir davridagi voqealar ketma-ketligini tasvirlovchi inson faoliyatining murakkab o‘zaro ta’sirini ifodalaydi. Bu voqealar payg‘ambar bashoratning bir qismiga aylanganida, ya’ni amalda ko‘rsatilgan masal orqali ifodalanadi; masalan, Hizqiyol to‘rtinchi bobda Quddus qamali tasvirida avval chap, so‘ng o‘ng yonboshi bilan yotganida. Shuningdek, Hizqiyolning tarixini belgilab beradigan o‘n uchta aniq sana ham bor bo‘lib, shu orqali ular keyingi yomg‘ir davrining, ya’ni bir yuz qirq to‘rt ming muhrlanadigan davrning yo‘l belgilarini taqdim etadi. Haqiqatlar nafaqat sanalar orqali, balki o‘n yetti, o‘n to‘qqiz, yigirma besh, yetmish, qirq, uch yuz to‘qson va, albatta, o‘ttiz kabi sonlar orqali ham yetkaziladi. Hizqiyol kitobidagi ehtimol eng muhim son bo‘lgan yana bir son — bir yuz ellikdir. Shunga qaramay, bir yuz ellik soni Hizqiyol kitobida uchramaydi. Biroq, satr ustiga satr — u o‘sha yerda.

Bir yuz ellik soni qamal chizig‘i ichiga bashoratli tarzda singdirilgan bo‘lib, qamal o‘zi alohida bir bashoratli chiziqdir; yoki istasangiz, qamal bir g‘ildirakdir. Tarixning bashoratli chizig‘i har doim alfa va omegaga ega bo‘ladi, va shunday ekan, alfa hamda omeganing xususiyatlari chiziqning boshi va oxirida ifodalanishi shart, aks holda u chiziq bo‘lmaydi. Qamalning alfa hodisasi Hizqiyolning xotinining o‘limi edi, qamalning oxiri esa Quddusning vayron qilinishi orqali ifodalanganidek, Masih kelinining o‘limi edi.

Va men, Yuhanno, muqaddas shaharni, ya’ni yangi Quddusni, osmondan, Xudo huzuridan tushib kelayotganini ko‘rdim; u o‘z eri uchun bezatilgan kelin kabi tayyorlangan edi. Va osmondan chiqqan baland bir ovozni eshitdim; u shunday der edi: “Mana, Xudoning maskani insonlar bilandir, va U ular bilan istiqomat qiladi, ular esa Uning xalqi bo‘ladilar, Xudoning O‘zi esa ular bilan birga bo‘lib, ularning Xudosi bo‘ladi. Va Xudo ularning ko‘zlaridan har bir yoshni artib tashlaydi; endi o‘lim bo‘lmaydi, na g‘am, na faryod, na og‘riq bo‘ladi; chunki avvalgi narsalar o‘tib ketdi”. Taxtda O‘tiruvchi esa dedi: “Mana, Men hamma narsani yangi qilaman”. So‘ng U menga dedi: “Yoz, chunki bu so‘zlar haq va sodiqdir”. Yana U menga dedi: “Bajarildi. Men Alfa va Omegaman, boshi va oxiriman. Chanqaganga hayot suvi bulog‘idan tekinga beraman. G‘olib kelgan hamma narsaga merosxo‘r bo‘ladi; va Men unga Xudo bo‘laman, u esa Mening o‘g‘lim bo‘ladi. Ammo qo‘rqoqlar, imonsizlar, jirkanch ish qiluvchilar, qotillar, zinokorlar, sehrgarlar, butparastlar va barcha yolg‘onchilar olov va oltingugurt bilan yonayotgan ko‘lda o‘z ulushiga ega bo‘ladilar; bu ikkinchi o‘limdir”. So‘ng

yetti oxirgi baloga to‘la yetti kosaga ega bo‘lgan yetti farishtadan biri kelib, men bilan gaplashib dedi: “Bu yoqqa kel, men senga kelinni, Qo‘zining xotinini ko‘rsataman”. Vahiy 21:2–9.

Qamal boshlanishida Hizqiyolning xotini vafot etadi va u yerda u Hizqiyolning “ko‘zlarining orzusi” deb ta’riflanadi; ayni bobda bayon etilgan Quddusning vayron qilinishida esa Quddus Isroilning “ko‘zlarining orzusi” deb ko‘rsatiladi.

Yana to‘qqizinchi yilda, o‘ninchi oyda, oyning o‘ninchi kunida Egamizning kalomi menga kelib, dedi: ... Egamizning kalomi yana menga kelib, dedi: Ey inson o‘g‘li, mana, Men ko‘zlarining orzusini bir zarba bilan sendan tortib olaman; ammo sen na aza tutasan, na yig‘laysan, na ko‘z yoshlaring oqadi. Oh tortishdan tiyil, o‘lik uchun motam tutma, boshingga sallaingni bog‘la, oyoqlaringga oyoq kiyimingni kiy, lablaringni berkitma, odamlarning nonini yema. Shunday qilib, men ertalab xalqqa gapirdim; kechga borib xotinim vafot etdi; va men ertalab menga amr qilinganidek qildim. Shunda xalq menga dedi: Sen bunday qilayotganing biz uchun nimani anglatishini bizga aytib bermaysanmi?

Shunda men ularga javob berdim: Egamizning kalomi menga kelib, dedi: Isroil xonadoniga aytgin: Rabbiy Egamiz shunday demoqda: Mana, Men O‘z muqaddas maskanimni, kuch-qudratingizning iftixorini, ko‘zlarining orzusini va joningiz ayaydigan narsani harom qilaman; sizlar qoldirib ketgan o‘g‘illaringiz va qizlaringiz esa qilichdan halok bo‘ladilar. Sizlar esa men qilganimdek qilasizlar: lablaringizni yopmaysizlar, odamlarning nonini yemaysizlar. Salla-boshlaringiz boshingizda, oyoq kiyimlaringiz oyog‘ingizda bo‘ladi; aza tutmaysizlar ham, yig‘lamaysizlar ham; balki o‘z gunohlaringiz ichida erib borasizlar va bir-biringizga qarab nolalarsizlar.

Shunday qilib, Hizqiyol sizlarga alomat bo‘ladi: u qilgan hamma narsaga muvofiq sizlar ham qilasizlar; va bu sodir bo‘lganda, Men Rabbiy Xudo ekanligimni bilib olasizlar. Yana, ey inson o‘g‘li, Men ulardan ularning qudratini, ulug‘vorligining shodligini, ko‘zlarining orzusini va ko‘ngil qo‘ygan narsalarini, ya’ni o‘g‘illari bilan qizlarini tortib oladigan kunda, o‘sha kuni qochib qutulgan kishi senga kelib, buni o‘z quloqlaring bilan eshittirmaydimi? O‘sha kuni qochib qutulgan kishiga qarata og‘zing ochiladi, sen gapirasan va endi boshqa soqov bo‘lib qolmaysan; sen ularga alomat bo‘lasan; va ular Men Rabbiy ekanligimni bilib oladilar. Hizqiyol 24:1, 15–27.

Qamalning alifsi — Hizqiyolning ko‘ngil qo‘ygani o‘limi, va omigasi — Isroilning ko‘ngil qo‘ygani o‘limidir.

Eshitib turib, ammo eshitmaslik

Oqsoqollar yoki xalq qaysidir tarzda Hizqiyolga quloq tutayotgan qilib tasvirlangan besh holat bor. Hizqiyol 8:1 da Yahudo oqsoqollari uning oldida o‘tiradilar. Hizqiyol 14:1 da oqsoqollar kelib, uning oldida o‘tiradilar. Hizqiyol 20:1 da Isroil oqsoqollari Egamizdan so‘rash uchun keladilar. Hizqiyol 37:18 da Xudo Hizqiyolga shunday deydi: “Xalqing farzandlari senga gapirib: ‘Bular bilan nimani nazarda tutayotganingni bizga ko‘rsatib bermaysanmi?’ — deganlarida”. Yigirma to‘rtinchi bobda esa xalq to‘g‘ridan-to‘g‘ri shunday so‘raydi: “Sen qilayotgan bu ishlarning biz

uchun nimani anglatishini bizga aytib bermaysanmi?” Ushbu besh holatning har birida oqsoqollar yoki xalq Laodikiyalik holatda bo‘ladilar.

Va u dedi: Bor, bu xalqqa ayt: Eshitib tursangiz ham, anglamaysizlar; ko‘rib tursangiz ham, idrok etmaysizlar. Bu xalqning yuragini semirtir, quloqlarini og‘irlashtir, ko‘zlarini yumib qo‘y; toki ular ko‘zlari bilan ko‘rmasinlar, quloqlari bilan eshitmasinlar, yuraklari bilan anglamasinlar, qaytib kelmasinlar va shifo topmasinlar. Ishayo 6:9, 10.

Eshitib turib eshitmayotgan xalqning besh tasviri va ko‘rib turib ko‘rmayotgan xalqning besh tasviri Ishayoning shahodatida ko‘rish va eshitishni rad etuvchilarning besh bosqichiga mos keladi.

Lekin Egamizning kalomi ular uchun amr ustiga amr, amr ustiga amr; satr ustiga satr, satr ustiga satr; bu yerda ozgina, u yerda ozgina bo‘ldi; toki ular borib, orqalariga yiqilsinlar, chilparchin bo‘lsinlar, tuzoqqa tushsinlar va qo‘lga olinsinlar. Ishayo 28:13.

Va ular orasidan ko‘plari qoqilib ketar, yiqilar, chilparchin bo‘lar, tuzoqqa ilinib, qo‘lga tushar. Ishayo 8:15.

Alomatlar

Hizqiyolning yigirma to‘rtinchi bobida qamalning boshlanishi hamda Hizqiyolning xotini — uning ko‘zlarining orzusi — ning o‘limi bilan boshlanadigan davr Quddusning, ya‘ni Isroil ko‘zlarining orzusi bo‘lgan shaharning o‘limida nihoyasiga yetadi. Bir yarim yillik qamal Alfa va Omeganing muhrini o‘zida mujassam etadi, va bu davr bir alomat bilan boshlanib, bir alomat bilan tugaydi. Hizqiyol yigirma to‘rtidagidek, Iso ham Matto yigirma to‘rtida qamalning alomatini ko‘rsatadi.

“Masihning so‘zlari ko‘p sonli xalq eshitib turganida aytilgan edi; ammo U yolg‘iz qolganida, Peter, John, James va Andrew U Zaytun tog‘ida o‘tirgan paytda Uning oldiga keldilar. «Bizga aytginlar, — dedilar ular, — bu voqealar qachon sodir bo‘ladi? Sening kelishingning va dunyoning oxirining alomati nima bo‘ladi?» Iso shogirdlariga Quddusning vayron bo‘lishi bilan O‘z kelishining ulug‘ kuni haqidagi masalani alohida-alohida bayon qilib javob bermadi. U bu ikki hodisaning tasvirini bir-biriga qo‘shib berdi. Agar U shogirdlariga kelajak voqealarini O‘zi ko‘rib turganidek ochib berganida, ular bu manzaraga chiday olmagan bo‘lar edilar. Ularga rahm-shafqat qilib, U ikki buyuk inqirozning tasvirini birlashtirdi va ma‘nosini shogirdlarning o‘zlari tadqiq etib anglab olishlariga qoldirdi. U Quddusning vayron bo‘lishi haqida so‘z yuritganida, Uning bashoratli so‘zlari o‘sha voqeadan nariga, Rabbiyning dunyoni ularning gunohlari uchun jazolash maqsadida O‘z makonidan qo‘zg‘aladigan, yer o‘zida to‘kilgan qonni oshkor etadigan va o‘ldirilganlarini endi boshqa yopib qo‘ymaydigan kundagi so‘nggi yong‘in sari yetib borar edi. Bu butun nutq faqat shogirdlar uchun emas, balki yer tarixining so‘nggi manzaralarida yashaydiganlar uchun ham berilgan edi.”

Shogirdlariga yuzlanib, Masih shunday dedi: “Hech kim sizni aldab qo‘ymasligidan ehtiyot bo‘ling. Chunki ko‘plar Mening nomim bilan kelib, ‘Men Masihman’, deb aytadilar va ko‘plarni yo‘ldan ozdiradilar.” Ko‘plab soxta masihlar paydo bo‘lib, mo‘jizalar ko‘rsatishini da‘vo qiladilar hamda yahudiy xalqining qutqarilish vaqti yetib kelganini e‘lon qiladilar. Bular ko‘plarni chalg‘itadi. Masihning so‘zlari bajo bo‘ldi. Uning o‘limi bilan Quddus qamali orasida ko‘plab soxta masihlar paydo bo‘ldi. Ammo bu ogohlantirish dunyoning hozirgi

davrida yashayotganlarga ham berilgan edi. Quddusning vayron qilinishidan oldin qo‘llanilgan o‘sha aldovlar asrlar davomida ham qo‘llanib kelgan va yana qo‘llanadi.

“Va sizlar urushlar va urushlar haqidagi xabarlarini eshitasizlar; ehtiyot bo‘linglar, bezovta bo‘lmanglar; chunki bularning hammasi sodir bo‘lishi kerak, ammo oxiri hali emas.” Quddus vayron qilinishidan oldin, odamlar ustunlik uchun olishdilar. Imperatorlar o‘ldirildi. Taxtdan keyingi o‘rinda turibdi deb hisoblanganlar qatl etildi. Urushlar va urushlar haqidagi xabarlar bor edi. ‘Bularning hammasi sodir bo‘lishi kerak,’ dedi Masih, ‘ammo oxiri [yahudiy xalqining xalq sifatidagi oxiri] hali emas. Chunki xalq xalqqa qarshi, saltanat saltanatga qarshi ko‘tariladi; turli joylarda ocharchiliklar, vabolar va zilzilalar bo‘ladi. Bularning hammasi dard-alamlarning boshlanishidir.’ Masih dedi: Ravvinlar bu alomatlarini ko‘rganlarida, ularni Xudoning O‘z tanlangan xalqini qullikda ushlab turgan xalqlar ustidan chiqargan hukmlari deb e‘lon qiladilar. Ular bu alomatlar Masihning kelishining belgisi ekanini aytadilar. Aldanmanglar; bular Uning hukmlarining boshlanishidir. Xalq o‘ziga qaradi. Ular tavba qilmadilar va Men ularni sog‘aytirishim uchun imonga kelib, o‘zgarmadilar. Ular qullikdan ozod bo‘lishlarining belgisi deb taqdim etayotgan alomatlar ularning halokati alomatlaridir.” The Desire of Ages, 628.

66-yildagi Quddus qamali Rimning o‘z bayroqlarini muqaddas maskan hududiga o‘rnatishi alomatini o‘z ichiga olgan edi. Iso Masihning milodiy 66-yildan 70-yilgacha bo‘lgan davr voqealari haqidagi sharhi, 70-yildagi vayronagarchilikni Uning Ikkinchi Kelishi bilan bog‘ladi; va Uning Ikkinchi Kelishi bilan bog‘liq bir alomat bor.

“Tez orada ko‘zlarimiz Sharqqa qadaldi, chunki odamning kaftiday keladigan kichik qora bulut paydo bo‘lgan edi; biz hammamiz bu Inson O‘g‘lining Alomati ekanini bilardik.” The Day Star, 1846.

Milodiy 66-yildan 70-yilgacha bo‘lgan tarixning boshi va oxiri qamalning boshlanishi hamda shaharning vayron qilinishi bilan bog‘liq bo‘lgan bir alomatni o‘z ichiga oladiki, u miloddan avvalgi 587-yil va 586-yilda ko‘zlar orzusining o‘limiga oid alfa va omega alomatiga muvofiq keladi.

Bir yarim yillik qamal tarixi oxirgi kunlar uchun bir “belgi”dir. Hizqiyo tarixida tasvirlangan nodon bokiralar, milodiy 66-yilda qamal belgisini ko‘rib, xavfsiz joyga qochgan dono bokiralar tarixida o‘z muqobilini topadi. Bir yarim yillik qamal — ikki toifa sajda qiluvchilarni namoyon etadigan belgidir. Bir toifa bu belgini angelaydi, Ishayo tomonidan “ko‘plar” deb ifodalangan boshqa toifa esa na ko‘radi, na eshitadi.

Ko‘plar va Ozlar

Shunda podshoh xizmatkorlarga dedi: Uni qo‘l-oyog‘ini bog‘lab, olib ketinglar-da, tashqi zulmatga uloqtiringlar; u yerda yig‘lash va tish g‘ijirlatish bo‘ladi. Chunki da‘vat etilganlar ko‘p, ammo tanlanganlar ozdir. Matto 22:13, 14.

Shunday qilib, oxirgilar birinchi bo‘ladi, birinchilar esa oxirgi; chunki ko‘plar chaqirilgan, ammo ozlar tanlangandir. Matto 20:16.

Ko‘rish va Eshitish

Hizqiyo kitobida amalda ko‘rsatib berilgan beshta masal bor, shuningdek Hizqiyo rahbarlar va xalqqa besh marta murojaat qilgan. O‘sha ikki guvoh “ko‘rish”dan bosh tortadigan va “eshitish”dan bosh tortadigan besh nodon bokirani aniqlab beradi. Ular Yahudo qabilasining Arsloni sifatida O‘zining bashoratli Kalomini muhrdan ochadigan Iso tomonidan ko‘paytiriladigan bilimni ko‘rishdan ham, eshitishdan ham bosh tortadilar.

Dunyo Ko‘radi va Eshitadi

Ey butun dunyo aholisi va yer yuzida yashovchilar, tog‘lar ustida bayroq ko‘tarilganida, qaranglar; karnay chalinganida esa, tinglanglar. Ishayo 18:3.

Va o‘sha kunda karlarning quloqlari kitobning so‘zlarini eshitur, ko‘rlarning ko‘zlari esa xiralikdan va zulmatdan ko‘rur. Ishayo 29:18.

Mening ahmoq va nodon xalqim bilimga ega emas

Qachongacha men bayroqni ko‘rib, karnay sadosini eshitib turaman? Chunki Mening xalqim nodondir, ular Meni tanimaganlar; ular ahmoq bolalardir, va ularda aql-idrok yo‘q; ular yomonlik qilishga dono, ammo yaxshilik qilishni bilmaydilar. Yeremiyo 4:21, 22.

Buni Yoqub xonadonida e‘lon qiling va Yahudoda jar solib, shunday denglar: Endi buni eshiting, ey nodon va aql-idroksiz xalq; ko‘zlari bor, ammo ko‘rmaydilar; quloqlari bor, ammo eshitmaydilar. Yeremiyo 5:20, 21.

Isyonkor xonadon

Egamizning kalomi yana menga kelib, dedi: “Ey inson o‘g‘li, sen isyonkor bir xonadon o‘rtasida yashamoqdasan; ularning ko‘rishga ko‘zlari bor, ammo ko‘rmaydilar; eshitishga quloqlari bor, ammo eshitmaydilar; chunki ular isyonkor xonadondir.” Hizqiyol 12:1, 2.

Shu bois Men ularga masallar bilan gapiraman: chunki ular ko‘rib turib ko‘rmaydilar; eshitib turib eshitmaydilar, na anglaydilar. Va ularda Ishayo payg‘ambarning quyidagi bashorati bajo bo‘ladi: Eshitib eshitasizlar-u, ammo anglamaysizlar; ko‘rib ko‘rasizlar-u, ammo idrok etmaysizlar. Chunki bu xalqning yuragi qotib qolgan, quloqlari og‘ir eshitadigan bo‘lib qolgan, ko‘zlarini esa o‘zlari yumganlar; toki biror vaqt ko‘zlari bilan ko‘rmasinlar, quloqlari bilan eshitmasinlar, yuraklari bilan anglamasinlar va tavba qilib qaytmasinlar, Men esa ularga shifo bermay.

Ammo ko‘zlaringiz baxtlidir, chunki ular ko‘radi; va quloqlaringiz baxtlidir, chunki ular eshitadi. Zero, sizlarga chinini aytaman: ko‘plab payg‘ambarlar va solih kishilar sizlar ko‘rayotgan narsalarni ko‘rishni orzu qilganlar, ammo ko‘rmaganlar; sizlar eshitayotgan narsalarni eshitishni ham orzu qilganlar, ammo eshitmaganlar. Matto 13:13–17.

Qadimgi yo‘llar

Rabbiy shunday deydi: Yo‘llar ustida turinglar, qaranglar va qadimgi yo‘llarni so‘ranglar: yaxshi yo‘l qayerda ekanini bilib, o‘sha yo‘lda yuringlar, shunda jonlaringiz uchun orom topasizlar. Ammo ular: “Biz o‘sha yo‘lda yurmaymiz”, dedilar. Men sizlarning ustingizga soqchilarni ham qo‘ydim, dedim: “Karnay sadosiga quloq solinglar”. Ammo ular: “Biz quloq solmaymiz”, dedilar. Yereymi 6:16, 17.

1840–1844-yillardagi xabar

1840–1844 yillarda berilgan barcha xabarlar hozir kuch bilan yetkazilishi lozim, chunki o‘z yo‘nalishini yo‘qotgan ko‘plab odamlar bor. Bu xabarlar barcha jamoatlarga yetib borishi kerak.

“Masih dedi: ‘Ko‘zlaringiz baxtlidir, chunki ular ko‘radi; quloqlaringiz baxtlidir, chunki ular eshitadi. Zero, sizlarga chinini aytaman: ko‘p payg‘ambarlar va solih kishilar sizlar ko‘rayotgan narsalarni ko‘rishni orzu qildilar, ammo ko‘rmadilar; sizlar eshitayotgan narsalarni eshitishni orzu qildilar, ammo eshitmadilar’ [Matthew 13:16, 17]. 1843 va 1844 yillarda ko‘rilgan narsalarni ko‘rgan ko‘zlar baxtlidir.”

“Xabar berildi. Va bu xabarni takrorlashda hech qanday kechikish bo‘lmasligi kerak, chunki zamonning alomatlari amalga oshib bormoqda; yakunlovchi ish ado etilishi lozim. Qisqa vaqt ichida buyuk bir ish amalga oshiriladi. Yaqinda Xudoning tayiniga ko‘ra shunday bir xabar beriladiki, u baland bir nido darajasiga yetadi. Shunda Doniyor o‘z ulushida turib, o‘z guvohligini beradi.” Manuscript Releases, 21-jild, 437.

Qamal Alomati

Hizqiyol kitobida u odamlar ko‘rishni rad etgan bir masalni “amalda namoyon etgan” besh holat bor, shuningdek, eshitishni rad etgan o‘sha odamlar bilan u “so‘zlashgan” besh holat ham bor. Amalga oshirilgan masal va so‘zlashning bu ikki guvohi besh nodon qizga taqdim etildi. To‘rtinchi bobda joylashgan amalda namoyon etilgan masallardan biri qamalning “alomati”ni ifodalaydi; u kelayotgan vayronagarchilikdan ogohlantiradi. Hizqiyolning xabari Laodikiyara qaratilgan xabardir.

Laodikiyaga berilgan “belgi” — “qamalning belgisi”dir, va oxirgi kunlardagi qamal bir necha guvohlar orqali ifodalanadi. Masih zamonidagi yahudiylarga berilgan yagona belgi esa Yunusning belgisi edi; u kit qornida bo‘lgan uch kunning amalda namoyon etilgan masalini ifodalaydi.

Shunda ulamolardan va farziylardan ba‘zilari javob berib dedilar: «Ustoz, Sendan bir alomat ko‘rmoqchimiz». Ammo U ularga javob berib dedi: «Yovuz va zino qiluvchi nasl alomat izlaydi; ammo unga Yunus payg‘ambarning alomatidan boshqa alomat berilmaydi. Chunki Yunus uch kecha-kunduz katta baliqning qornida bo‘lganidek, Inson O‘g‘li ham uch kecha-kunduz yerning bag‘rida bo‘ladi». Matto 12:38–40.

Yunusning alomati

Yunusning alomati o‘limdan tirilishni amalda ifodalagan bir masal edi. Yuhanno ham ayni haqiqatni ifodalaydi, chunki u qaynab turgan moy solingan qozonga tashlangan va undan tirik

holda chiqqan. Doniyor sherlar inida hamda Navuxadnazarning tandidagi uch sodiq kishi o'limdan tirilishni ifodalaydi. Bularning barchasi Vahiy kitobining o'n birinchi bobida tiriltiriladigan bir yuz qirq to'rt ming kishini ifodalaydi.

“Najotkorning fikrlari endi o'tmish va kelajakni mushohada qilishdan qaytdi. Odamlar esa ko'rganlari va eshitganlarini onglarida hosil bo'lgan taassurotlar hamda o'zlarida mavjud bo'lgan nurga ko'ra izohlashga urinayotgan bir paytda, 'Iso javob berib dedi: Bu ovoz Men uchun emas, balki sizlar uchun keldi'. Bu Uning Masihligining toj bo'lgan dalili, Otaning Iso haqiqatni aytganini va U Xudoning O'g'li ekanini bildirgan alomati edi. Yahudiylar bu oliy Osmon guvohligidan yuz o'girarmidilar? Ular bir vaqtlar Najotkordan: Biz ko'rib, ishonishimiz uchun qanday alomat ko'rsatasan? deb so'ragan edilar. Masihning butun xizmati davomida behisob alomatlar berilgan edi; ammo ular ishontirilishdan saqlanish uchun ko'zlarini yumgan va yuraklarini qotirgan edilar. Lazarning tirilishi haqidagi eng oliy mo'jiza ham ularning imonsizligini yo'qotmadi, balki ularni yanada ortiq yovuzlik bilan to'ldirdi; endi esa Ota so'zlagan, ular esa bundan ortiq hech qanday alomat so'ray olmas edilar, shunga qaramay yuraklari yumshamadi va ular hanuz ishonishdan bosh tortdilar.” Spirit of Prophecy, 3-jild, 79.

Lazar Xuddi Yunus kit qornida gavalantirganidek, tirilishning belgisi edi. Tiriltilgan Lazar bilan bog'liq Otaning ovozi Ilohiylik bilan insoniylikning birikishini ifodalaydi; bu esa, albatta, O'z zimmasiga insoniy tanani olgan Masihning tabiatidir. Ilohiylikning insoniylik bilan birikishi yuz qirq to'rt mingning bayrog'idir, Lazar esa Yaratguvchi bilan maxluqning birlashishini amalga oshiradigan tirilish qudratining belgisidir.

“Lazarning tiriltirilishi orqali ko'plar Isoga ishonishga olib kelindi. Najotkor kelishidan oldin Lazar o'lib, qabrga qo'yilishi Xudoning rejasi edi. Lazarning tiriltirilishi Masihning eng ulug' mo'jizasi bo'ldi va shu sababli ko'plar Xudoni ulug'ladilar.” Manuscript Releases, 21-jild, 111.

Lazar Quddusga tantanali kirib borishga boshchilik qildi va u Yunus orqali tasvirlangan tirilishning tirik “belgisi” edi.

“Qabrdagi jasad chirishni ko'rgan, ammo endi ulug'vor yetuklik qudratida shodlangan Lazar Najotkor minadigan hayvonni yetaklab bordi.” Asrlar orzusi, 572.

Zafarli kirish Exeter lager yig'ini bilan mos keladi; u o'n bokira haqidagi masalning alfa bajo bo'lishi edi, va shu tariqa Yunus hamda Lazarusning “alomati”ni “Mana, Kuyov kelmoqda!” degan xabarning e'loni omega va mukammal bajo bo'lishi bilan bog'laydi.

“Men ko'pincha o'nta bokira haqidagi masalga murojaat qilaman; ulardan beshtasi dono, beshtasi esa nodon edi. Bu masal har bir jihatigacha bajo keltirilgan va bajo keltiriladi, chunki u aynan shu davrga alohida tatbiq etiladi va uchinchi farishtaning xabari singari, bajo keltirilgan hamda zamon oxirigacha hozirgi haqiqat bo'lib qoladi.” Review and Herald, August 19, 1890.

Yunus, Lazar va Samuel Snouning Exeter lager yig'iniga kechikib yetib kelishi Hizqiyolning “qamol alomati”ga muvofiq keladi. Lazar Masihni eshak ustida Quddusga boshlab kirdi.

“Beyts 1844-yil avgust oyida Ekseter (Nyu-Hempshir)dagi lager yig‘inining muhim yetakchilaridan biri edi; aynan o‘sha yerda ilk bor «haqiqiy yarim tun nidosi» taqdim etilgan edi. Shunday bo‘ldiki, o‘sha tonggi xizmat uchun lagerda va‘z qilishga tanlangan voiz Beyts edi. U tinglovchilarini sadoqatli bo‘lishga da‘vat etar, Xudo ularni shunchaki sinayotganini, ular kutish davrida ekanliklarini va shunga o‘xshash fikrlarni xotirjamlik bilan ta’kidlar edi; ayni shu paytda Samuel S. Snou ot minib lagerga kirib keldi. O‘z singlisi, xonim Jon Kouchning yoniga o‘tirib, Snou Masih belgilangan vaqtda zohir bo‘lishi haqidagi ishonchini yana bir bor bayon qildi. Qattiq hayajonga tushgan xonim Kouch o‘rnidan turib: «Mana, Xudodan bir xabar bilan kelgan odam!» — deb e‘lon qilib, tinglovchilarni hayratga soldi.” Leroy Froom, *The Prophetic Faith of our Fathers*, 4-jild, 549.

1521-yil aprelda Martin Lyuter ot qo‘shilgan aravada Vorms Reyxstagiga yo‘l oldi; u yerda u papalik an‘analari va urf-odatlarini rad etdi hamda shunday dedi: “Muqaddas Yozuvlarning guvohligi yoki aniq aql bilan meni ishontirmasalar... men hech narsadan tonolmayman va tonmayman ham, chunki vijdonga qarshi borish na xavfsiz, na to‘g‘ridir. Men mana shu yerda turibman. Boshqacha qila olmayman. Xudo menga yordam bersin. Omin.”

Farziylar Masihning zafarli kirishini qanday qarshilik bilan kutib olgan bo‘lsalar, papalik hokimiyatlari ham Lyuterning kirishiga shunday qarshi chiqdilar. So‘ng Lyuter o‘z ismini o‘zgartirdi (bu muhrlanishning bir ramzidir) va Yangi Ahdni nemis tiliga tarjima qilayotgan paytida yashirin joyga olib qo‘yildi. Uning Vorms Reyxstagidagi chiqishi O‘rtadagi Faryodni oldindan ifodaladi; bu esa o‘sha davr cherkov-davlat hokimiyatlaridan o‘lim farmonining chiqarilishiga olib keldi va shu tariqa Yakshanba qonunining timsoli bo‘ldi. “Yunker Yörg” nomi ostida o‘n oy yashiringanidan so‘ng, hokimiyatlar tomonidan tug‘ilgan tahdid o‘zgardi va bu, asosan, buzuq Karl V duch kelgan ikki harbiy muammo bilan bog‘liq edi. O‘sha ikki harbiy tahdid Fransiya va Islom edi; ular bugun insoniyatga qarshi turgan sotsializm va Islomning o‘sha nopok ittifoqini ifodalaydi.

“Xudoning yer yuzidagi ishi, asrdan asrga, har bir buyuk islohot yoki diniy harakatda hayratlanarli darajadagi o‘xshashlikni namoyon etadi. Xudoning insonlar bilan muomalasining tamoyillari har doim bir xildir. Hozirgi davrning muhim harakatlari o‘tmishdagilarda o‘ziga mos muqobilini topadi, va avvalgi asrlardagi jamoat tajribasi bizning zamonimiz uchun g‘oyat qimmatli saboqlarga ega.” *The Great Controversy*, 343.

Lazar boshqargan bir eshak Masihni Quddusga olib kirdi, ot qo‘shilgan arava Lyuterni Vorms Dietiga olib bordi, va bir ot Snouni Exeter lager yig‘iniga olib keldi; shu tariqa “Equus” jinsiga mansub “Equidae” oilasining ikkala a‘zosi — eshak va ot — Yarim tun faryodi xabarining alomati sifatida ko‘rsatildi.

Ey Sion qizi, nihoyatda shodlan; ey Quddus qizi, hayqir: mana, Shohing senga kelmoqda; U odildir va najot keltiruvchidir; kamtarin bo‘lib, eshak minmoqda, ya‘ni eshakning quluni bo‘lgan toychoqqa mingandir. Zakariyo 9:9.

Yarim tun faryodi xabarining belgisi — eshak yoki otning kelishidir; ikkalasi ham Islomning ramzlaridir. Yarim tun faryodining haqiqiy xabarining tanlangan elchisi, Masihning eshakka minib

kelganiga muvofiq ravishda, ot ustida keldi. Oxirgi kunlardagi “qamali” Ellen Uaytning Nashvill shahriga “olov sharlari” urilishi kerakligi haqidagi ta’kidining ro’yobga chiqishi bilan belgilanadi.

Nega qamal Nashvilning olov sharlari oldida boshlanadi? Buning sababi Islom Xudoning bashoratlari Kalomida eshak va ot orqali ifodalanganidirmi?

Smirna

Imperator Neron milodiy 64-yilda Rim shahri yoqib yuborilgan paytda Smirna jamoatining boshlanishini belgilaydi. Bu sana milodiy 313-yildagi Milan farmonida yakunlangan, ikki yuz ellik yil davomida amalga oshirilgan xristian jamoatiga qarshi ta’qibning boshlanishini belgilaydi. Hayvon suratining shakllanishi yaqinlashib kelayotgan yakshanba qonunidagi hayvonning tamg’asi bilan ifodalangan omega yo’lbelgisi bilan yakun topadigan davrni boshlab beruvchi alfa yo’lbelgisini anglatadi. Bu davr “farmonlar” bilan boshlangan deb aniqlanadi.

“Agar o’quvchi yaqinlashib kelayotgan kurashda ishga solinadigan vositalarni tushunmoqchi bo’lsa, o’tgan asrlarda Rim ayni maqsad uchun qo’llagan usullar haqidagi qaydning kuzatishi kifoya. Agar u papachilar va protestantlar birlashib, ularning aqidalarini rad etuvchilar bilan qanday muomala qilishini bilmoqchi bo’lsa, Rim Shabbatga va uning himoyachilariga nisbatan namoyon etgan ruhni ko’rsin.

“Qirolik farmonlari, umumiy kengashlar va dunyoviy hokimiyat tomonidan qo’llab-quvvatlangan cherkov nizomlari butparast bayramning xristian dunyosida sharaflilik mavqega erishishi yo’lidagi bosqichlar bo’ldi. Yakshanbaga rioya etishni majburiy qilgan birinchi ommaviy chora Konstantin tomonidan chiqarilgan qonun edi. (Mil. 321-yil; 53-bet uchun Ilova izohiga qarang.) Bu farmon shaharliklardan ‘quyoshning ulug’ kunida’ dam olishni talab qilar, ammo qishloq aholisi uchun qishloq xo’jaligi ishlari bilan shug’ullanishni davom ettirishga ruxsat berar edi. Garchi mohiyatan bu butparast qonun bo’lsa-da, xristianlikni nomigagina qabul qilganidan so’ng imperator tomonidan ijro ettirildi.” Buyuk Kurash, 574.

Smirna jamoatidan Pergamos jamoatiga o’tishni belgilagan birinchi shohona farmon milodiy 313-yildagi Milan farmoni edi. U milodiy 321-yildagi birinchi yakshanba qonuniga olib borgan ilk qadamni ifoda etdi. Quddusning vayron qilinishi yakshanba qonunining timsolidir, va ikkita payg’ambarlik guvohi vayronagarchilikdan oldin bo’lgan bir qamalni ko’rsatadi. Miloddan avvalgi 587-yilda Bobilning uchinchi qamali va milodiy 70-yilda Rimning ikkinchi qamali bilan ifodalangan bu ikki qamal, yakshanba qonuni yo’lbelgisidan oldin keladigan yo’lbelgi — payg’ambarlik qamali ekanini ko’rsatadi.

Navuxadnazar avval Yohayiqimni, so’ng Yohayixinni va nihoyat Sidqiyoni qamal qildi. Cestiy 66-yilda qamal qildi va Iso jamoatga bergan alomatni bajo keltirdi; xuddi miloddan avvalgi 587-yildagi uchinchi qamal Hizqiyolning xotinining o’limi alomatiga ega bo’lganidek. Quddusning vayron qilinishidan oldin keladigan yo’lbelgisi qamaldir, va u ayni paytda “alomat” hamdir. 321-yildagi yakshanba qonunidan oldin kelgan yo’lbelgisi Milan farmoni edi; unda mahkum etilishi yo’q bo’lgan jamoat (Smirna)dan murosaga kelgan jamoatning ramzi bo’lgan Pergamga o’tish sodir bo’ldi.

Shunday ekan, Milan farmoni bashoratli qamalning boshlanishidir, va u ayni paytda bir alomat hamdir. U, shuningdek, bir yuz qirq to‘rt mingning Laodikiyalik harakati bir yuz qirq to‘rt mingning Filadelfiyalik harakatiga o‘tadigan nuqtani ham belgilaydi.

Filadelfiya va Smirna Vahiy kitobidagi yetti jamoat ichida qoralanmagan yagona ikki jamoatni ifodalaydi. Bu holat esa, o‘z navbatida, o‘sha o‘tishni jangovar jamoatdan zafar qozongan jamoatga o‘tish ekanini ko‘rsatadi. O‘sha o‘tish Milan farmoni bilan muvofiq keladi; unda keyingi kunlardagi bir yuz qirq to‘rt ming kishilik harakat yettidan bo‘lgan o‘sha sakkizinchi jamoatga aylanadi. Filadelfiya va Smirna, shuningdek, o‘zlarini yahudiy deb da’vo qiladigan, ammo aslida Shaytonning sinagogasidan bo‘lganlar bilan kurashadigan yagona ikki jamoatdir.

313 dagi o‘sha belgi, shuningdek, 1844-yil 12-avgustdan 17-avgustgacha bo‘lib o‘tgan Exeter chodir yig‘ini bilan hamohangdir. Chodir yig‘ini yakunlangach, xabar 1844-yil 22-oktabrda eshik yopilguniga qadar Amerika Qo‘shma Shtatlarining sharqiy qirg‘oqbo‘yi bo‘ylab to‘lqin misolida yoyilib ketdi.

“Harakat toshqin to‘lqini kabi butun yurt bo‘ylab yoyilib ketdi. U shahardan shaharga, qishloqdan qishloqqa, hatto olis chekka hududlargacha yetib bordi, toki Xudoning kutayotgan xalqi to‘liq uyg‘onmaguncha. Mutaassiblik bu xabarnoma oldida, xuddi ko‘tarilayotgan quyosh qarshisida erta tushgan qirov erigandek, yo‘qoldi. Imonlilar o‘zlarining shubha va sarosimalaridan xalos bo‘lganlarini ko‘rdilar, umid va jasorat esa ularning qalblarini jonlantirdi. Bu ish, Xudoning Kalomi va Ruhi boshqaruvchi ta’sirisiz insoniy hayajon mavjud bo‘lganda doimo namoyon bo‘ladigan o‘sha haddan oshishlardan holi edi. U o‘z xususiyatiga ko‘ra qadimgi Isroil orasida Uning xizmatkorlari tomonidan aytilgan tanbeh xabarlaridan keyin yuz beradigan, xorlanish va Rabbimizga qaytish fasllariga o‘xshash edi. U har bir asrda Xudoning ishini belgilab turadigan xususiyatlarni o‘zida mujassam etgan edi. Unda jo‘shqin ekstaz quvonchi kam edi, aksincha, yurakni chuqur tekshirish, gunohlarni e’tirof etish va dunyodan yuz o‘girish bor edi. Rabbiy bilan uchrashishga tayyorgarlik iztirobli ruhlarning asosiy tashvishi edi. Unda sabotli ibodat va Xudoga hech narsani ayamaydigan to‘la bag‘ishlanish bor edi.” Buyuk Kurash, 400, 401.

1844-yil 22-oktabrda eshikning yopilishi yaqin orada keladigan Yakshanba qonunining timsolidir, va 22-oktabrdagi yopiq eshikdan oldin kelgan yo‘l belgisi Exeter lager yig‘ini edi. Shuning uchun Exeter lager yig‘ini Milan farmoni bilan mos keladi. U, shuningdek, Masihning zafarli kirishi bilan ham mos keladi.

“Yarim tun nidosi Muqaddas Yozuvdagi dalillar ravshan va qat’iy bo‘lgan bo‘lsa-da, asosan dalil-munozara orqali tarqalmadi. U bilan birga jonni harakatga keltiradigan majbur etuvchi bir qudrat ham bor edi. Hech qanday shubha ham, hech qanday savol ham yo‘q edi. Masihning Quddusga tantanali kirishi munosabati bilan bayramni ado etish uchun yurtning turli tomonlaridan yig‘ilgan xalq Zaytun tog‘iga oqib kelgan edi; ular Isoga hamrohlik qilayotgan olomonga qo‘shilganlarida, o‘sha onning ilhomidan to‘lib, hayqiriqni yanada kuchaytirishga yordam berdilar: ‘Egamiz nomi bilan kelayotgan muborakdir!’ [Matthew 21:9.] Xuddi shunday tarzda Adventist yig‘ilishlariga oqib kelgan imonsizlar ham — ba’zilari qiziqishdan, ba’zilari esa faqat masxara qilish uchun — ‘Mana, Kuyov kelmoqda!’ degan xabarga hamroh

bo'lgan ishontiruvchi qudratni his qildilar.” Spirit of Prophecy, volume 4, 250.

Milan Farmoni miloddan avvalgi 587-yilda Navuxadnazar va milodiy 66-yilda Cestiy orqali timsollangan bashoratli qamalni belgilaydi. Bu ikki qamal, mos ravishda, miloddan avvalgi 586-yilda va milodiy 70-yilda Quddusning vayron bo'lishiga olib keldi. Cestiyning qamali yakunlandi va uch yarim yil o'tgach, qamal Titus boshchiligida qayta boshlandi; shu tariqa alfa Rim hukmdori bilan boshlanib, omega hukmdori bilan yakunlanadigan bashoratli davr ta'minlandi. O'sha uch yarim yil Quddusning papalik tomonidan oyoq osti qilinishini, shuningdek papalikning o'limli jarohati tuzalib, u yana uch yarim ramziy yil hukmronlik qiladigan yaqinlashib kelayotgan Yakshanba qonunini ifodalaydi.

Ammo ma'baddan tashqarida bo'lgan hovlini qoldirgin, uni o'lchama; chunki u g'ayriyahudiylarga berilgandir; ular esa muqaddas shaharni qirq ikki oy davomida oyoq osti qilurlar. Vahiy 11:2.

538-yilda va so'ngra yaqinlashib kelayotgan Yakshanba qonuni vaqtida Quddusning oyoqosti qilinishi boshlanadi. Bu ikki Yakshanba qonuni 321-yil bilan ifodalangan bo'lib, o'sha yili Buyuk Konstantin birinchi Yakshanba qonunini chiqargan edi. 538-yilda papalikka, Cestiusdan Titusgacha bo'lgan tarix orqali ifodalanganidek, uch yarim yil davomida Xudoning jamoatini quvg'in qilishga (oyoqosti qilishga) vakolat berildi. 538-yilda papalik Orleaning uchinchi Kengashida Yakshanba qonunini chiqardi. Yaqinda keladigan Yakshanba qonuni papalikka ma'badni yana oyoqosti qilish (quvg'in qilish) vakolati qachon berilishini ko'rsatadi.

313 birinchi Yakshanba qonuniga 321-yilda olib kelgan birinchi farmonni anglatadi. So'ngra 330-yilda imperiya bashoratga ko'ra sharq va g'arbga bo'lindi va shu tariqa Qo'shma Shtatlardagi alfa Yakshanba qonunida boshlangan quvg'in va oyoq osti qilinishi davri bo'lgan ramziy “qirq ikki” oylik papalik ta'qibining ikkinchi davrining omega xulosasi belgilandi.

Va uchinchi farishta ularga ergashib, baland ovoz bilan dedi: Agar kim maxluqqa va uning tasviriga sajda qilsa hamda uning tamg'asini peshonasiga yoki qo'liga olsa, o'sha kishi Xudoning g'azabi sharobidan ichadi; bu sharob Uning qahr kosasiga aralashmasdan quyilgandir. Va u muqaddas farishtalar huzurida hamda Qo'zining huzurida olov va oltingugurt bilan azoblanadi. Ularning azobi tutuni abadulabad ko'tarilib turadi; maxluqqa va uning tasviriga sajda qiluvchilar hamda uning nomining tamg'asini qabul qiluvchilar uchun kechayu kunduz orom yo'qdir. Muqaddaslarning sabr-toqati mana shundadir: Xudoning amrlarini va Isoning imonini saqlaydiganlar shulardir. Vahiy 14:9–12.

Tekislik

“Милан” сўзининг лотинча маъноси текисликнинг ўртасидир. Шарқ ва ғарб ўртасида, 313-йили ғарбнинг Константи́ни шарқнинг Лицинийси билан иттифок излади. Эдикт шарқ ва ғарбни бирлаштиришга бўлган уринишни ифода этар эди, ва Константиннинг ўғай синглиси Констанция Лицинийга турмушга чиққан пайтда, бу эдикт никоҳ орқали тузилган шартнома билан тасдиқланди. Аммо Дониёр ўн биринчи бобидаги шимолнинг Салавкийлари билан жанубнинг Птолемейи ўртасидаги биринчи шартномавий никоҳ каби,

бу никоҳ ҳам “шарқ — шарқдир, ғарб эса ғарбдир, ва бу иккиси ҳеч қачон бир-бирига қовушмас” деган қадимий нақл амалга ошиши учун муқаррар равишда муваффақиятсизликка учраши лозим эди.

“330” yili to‘g‘ridan-to‘g‘ri Doniyor kitobining o‘n birinchi bobi yigirma to‘rtinchi, yigirma yettinchi va yigirma to‘qqizinchi oyatlarida taqdim etilgan. Bu 313 yildan 330 yilgacha bo‘lgan o‘n yetti yilni Doniyor o‘n birining bashoratli chizig‘iga olib kiradi va bashoratli zaruratga ko‘ra, 313 yildagi sharq bilan g‘arbning o‘sha ahd nikohini ayni bobdagi birinchi ahd nikohiga parallel ekanini belgilaydi.

“Doniyor kitobining o‘n birinchi bobidagi bashorat deyarli to‘liq amalga oshdi. Ushbu bashoratning amalga oshishi jarayonida sodir bo‘lgan tarixning katta qismi yana takrorlanadi.” Manuscript Releases, 13-son, 394.

Miloddan avvalgi 261–246-yillarda hukmronlik qilgan Antiox II Teos Misrning Ptolemey II Filadelfining qizi Berenika uchun birinchi xotini Laodika I ni chetga surdi. Bu nikoh miloddan avvalgi 252-yilda Ikkinchi Suriya urushiga yakun yasagan tinchlik kelishuvining bir qismi edi. Shundan keyin Konstantin 324-yilda Litsiniyni mag‘lub etganida, bu nikoh ham nihoyasiga yetdi; xuddi Antiox va Berenikaning nikohi ham, birinchi xotin Laodika miloddan avvalgi 246-yilda Antioxni zaharlaganida, tugaganidek. Ikkinchi Suriya urushining tugashini belgilagan bu sulh nikohi, Antioxning o‘ldirilishi va shundan keyin Berenika, uning farzandi hamda misrlik hamrohlari o‘ldirilishi Uchinchi Suriya urushining boshlanishini belgiladi. 313-yildagi shartnoma nikohi Smirna jamoati bilan ifodalangan quvg‘in davrini yakunlab, Pergamos jamoati bilan ifodalangan murosas davrini boshlab berdi.

Salavkiylar tarixining boshidagi nikoh Salavkiylar imperiyasining oxiridagi sulh nikohining timsoli edi; o‘shanda Buyuk Antiox o‘z qizi Kleopatra I ni Ptolemey V Epifanga bergan edi. Bu nikoh miloddan avvalgi 193-yilda Rafiyada bo‘lib o‘tdi, biroq shimol podshohi bilan janub podshohi o‘rtasidagi birinchi sulh nikohi qanday tez yakun topgan bo‘lsa, bu ittifoq ham ko‘p o‘tmay barham topdi. Salavkiylar imperiyasining alfa va omega sulh nikohlari Doniyor o‘n birinchi bobning bashoratli tarixida keyinroq qayd etilgan sulh nikohining timsolidir; o‘shanda miloddan avvalgi 40-yilda Oktavian o‘z singlisi Kichik Oktaviyani Mark Antoniyga bergan edi. Mark Antoniy bilan Oktavian miloddan avvalgi 44-yilda Yuliy Sezarning suiqasd natijasida o‘ldirilishi bilan boshlangan Rimning sharqiy va g‘arbiy hududlari ustidan hokimiyat kurashiga kirishgan edilar. Brundiziy sulhi miloddan avvalgi 40-yildagi nikoh paytida tuzildi, va sakkiz yil o‘tib, miloddan avvalgi 32-yilda Mark Antoniy Oktaviya bilan rasman ajrashib, miloddan avvalgi 31-yilda Aktiy jangiga turtki berdi; u yerda Mark Antoniy ham, Kleopatra ham (eng so‘nggi Kleopatra) halokat topdilar.

Salavkiylar imperiyasining omega nikoh ahdi birinchi Kleopatrani joriy etdi; u so‘nggi Kleopatranning timsoli bo‘lib, uning nasab chizig‘i miloddan avvalgi 40-yilda Rim imperiyasining bashoratli alfa nikoh ahdiga bog‘lovchi halqani hosil qildi. O‘sha uch ahd nikohi Milan Farmonining ahd nikohini timsollaydi. Milan Farmoni bashoratli qamalning boshlanishini belgilaydi, u bashoratli bir alomatni ifodalaydi, u solih jamoatning nosolih jamoatga o‘tishini

belgilaydi va shu tariqa yettitadan bo'lgan sakkizinchisining jumboqiga muvofiqlashadi. U urushni tugatadigan ahd nikohini belgilaydi, to ahd nikohining taloqigacha; shu bilan urushning boshlanishini belgilaydi. Ikki Rim nikohida taloq imperiyaning birlashuvini tezlashtiradi. 313-yil, shuningdek, Yarim Tun Nidosi xabarining e'lon qilinishi boshlangan va 22-oktabrdagi yopiq eshikka olib borgan Exeter lager yig'ilishini ham belgilaydi.

Bu haqiqatlarni keyingi maqolada ko'rib chiqishda davom etamiz.